

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ

Дроботько Ірина Дмитрівна,

вчителька початкових класів

Слов'янської гімназії м. Києва

***Анотація.** Стаття присвячена розгляду теоретико-методичних засад психолого-педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності учнів першого класу. В ній уточнюється визначення сутності поняття «психолого-педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності першокласників». Послідовний психолого-педагогічний супровід навчання першокласників включає діагностику, проведення корекційної програми розвитку когнітивних здібностей дітей та перевірку ефективності проведеної роботи.*

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, супровід навчально-пізнавальної діяльності, психолого-педагогічні умови, першокласник, психолог, діагностичне обстеження, корекційна робота, розвиток когнітивних здібностей учнів.

Вступ. Сучасний стан розвитку початкової ланки освіти опирається на реформаційні зміни, коли кожна дитина сприймається не як об'єкт засвоєння знань та вмінь, а як суб'єкт спілкування, співпраці, співдружньої діяльності. Особливо актуальним аспектом проблеми реформування початкової школи є супровід дітей молодшого шкільного віку на етапі вступу до школи, оволодіння ними необхідними навичками навчально-пізнавальної діяльності.

Проблеми психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей аналізуються у працях сучасних науковців І. Бега, В. Зінченко, Л. Калуської, В. Кобильченко, І. Луценко, Л. Міщик, Т. Піроженко, Т. Сєдової, та ін. Також організація психологічного супроводу розглядається у працях М. Батіянової, А. Деркача та інших науковців, які під психолого-педагогічним супроводом розуміють систему діяльності психолога, що спрямована на створення спеціальних умов для повноцінного розвитку й успішного навчання дитини у конкретному освітньому середовищі. Теоретичні і методичні засади організації

психолого-педагогічного супроводу навчання учнів початкової школи висвітлюють О. Антонова, М. Батіянова, Т. Ілляшенко, А. Обухівська та ін.

В той же час потребують подальшого вивчення методичні засади організації психолого-педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності сучасних першокласників, які вступають до школи в умовах реформування початкової ланки освіти відповідно до Концепції Нової Української Школи. **Метою дослідження** є висвітлення теоретичних і методичних особливостей психолого-педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності учнів першого класу.

Матеріали і методи дослідження. Відповідно до поставленої мети дослідження основними методами є теоретичний аналіз, узагальнення, систематизація основних положень психологічної і педагогічної літератури щодо вивчення теоретичних і методичних особливостей реалізації психолого-педагогічного супроводу навчання першокласників; аналіз передового педагогічного досвіду, присвяченого співпраці педагогів і психолога у здійсненні психолого-педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи.

Результати дослідження. Вступ до школи є одним з найважливіших, і водночас, найскладніших етапів життя дитини, коли відбувається трансформація динамічних стереотипів про щасливе дитинство, набуваються соціально важливі якості і вміння. Дитина починає відчувати себе учнем, усвідомлює важливість навчально-пізнавальної праці, засвоює внутрішню позицію школяра. Значним навантаженням на першокласника є перехід до систематичних навчальних занять у школі, різке зниження його рухової активності, статичне напруження (від довготривалого сидіння за партами), необхідність виконувати нові обов'язки, дотримуватися вимог дисципліни. За не сформованості його психологічної готовності до шкільного навчання у першокласника виникають складні дезадаптаційні стани, порушується не тільки психоемоційні характеристики, а й фізіологічні показники здоров'я. Це

обумовлює важливість якомога ранішого психолого-педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності учнів першого класу.

За визначенням І. Луценко, «психолого-педагогічний супровід – це комплексна діяльність практичного психолога, спрямована на створення системи соціально-психологічних умов, що забезпечують успішне навчання кожної дитини в конкретному шкільному оточенні» [3, 64].

За А. Обухівською, метою психолого-педагогічного супроводу учнів початкових класів є вивчення особистісного потенціалу (а саме: співвідношення рівня розумового розвитку дитини і вікової норми, рівня розвитку когнітивної сфери; сформованості мотивації до навчання, готовність до навчання у школі; особливостей емоційно-вольової сфери; індивідуально-характерологічних особливостей), їх творчий та інтелектуальний розвиток через залучення всіх учасників освітнього процесу (батьків, педагогів, дітей) до реалізації запланованих дій щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання; соціалізації та адаптації в школі [5, 15].

На основі вивчення психолого-педагогічних джерел (О. Антонова [1], І. Луценко [3], А. Обухівська [5]) можемо сформулювати визначення «психолого-педагогічного супроводу учнів першого класу», під яким розуміємо систему діяльності психолога, що спрямована на створення сприятливих умов для успішного навчання, виховання, соціалізації і розвитку дитини, для її психоемоційного благополуччя у міжособистісних відносинах із вчителями та однолітками. Сутність супроводу навчально-пізнавальної діяльності учнів першого класу розглядаємо через організацію спеціальної психолого-педагогічної роботи із першокласниками для розвитку їх пізнавальних процесів і когнітивних здібностей, підвищення уваги, вдосконалення пам'яті і мислення, активізації інтересу до навчання у школі та забезпечення необхідних умов для їх розвитку (створення ситуацій очікування радості та успіху, використання інтерактивних засобів і методів, проведення дидактичних, рухливих ігор).

М. Батіянова зазначає, що психолог і педагог діють спільно та забезпечують оптимальні умови для розвитку кожної дитини [2, 12]. Однак,

проаналізувавши сучасні дослідження, відзначимо, що головним організатором і координатором психолого-педагогічного супроводу учнів початкових класів є практичний психолог. До спільного розв'язання проблеми він залучає педагогічних працівників та батьків дітей.

В межах Концепції Нової української школи головними аспектами психолого-педагогічного супроводу першокласників є: вивчення перебігу адаптаційного періоду першокласників; розвиток цілісної особистості учня, що включає пізнавальний, емоційний та соціально-комунікативний розвиток; психологічний супровід учнів з ознаками дезадаптації [4, 119].

Дослідниця І. Луценко [3] пропонує окреслювати у рамках психолого-педагогічного супроводу першокласників такі обов'язкові і взаємопов'язані компоненти, як: 1) систематичне дослідження психолого-педагогічного статусу дитини (відповідність вимог, які ставить перед дитиною школа, та її наявних особливостей розвитку); 2) створення соціально-психологічних умов для розвитку особистості кожного учня та його успішного навчання; 3) створення спеціальних соціально-психологічних умов для надання допомоги дітям, що мають проблеми в розвитку та навчанні (учні з особливими освітніми потребами, із поведінковими порушеннями, дезадаптовані діти).

Розглядаючи забезпечення супроводу навчально-пізнавальної діяльності першокласників, І. Луценко вказує на таку послідовність роботи психолога: проведення діагностичного мінімуму на паралелі 1-их класів для визначення психолого-педагогічного статусу дитини, її готовності до навчання, успішності в формування навчальних навичок і вмінь; поглиблене вивчення причин труднощів; індивідуальне консультування батьків першокласників та вчителів за результатами діагностики; формування корекційних груп першокласників, які мають певні проблеми, і планування корекційної роботи з ними; проведення психорозвивальної і педагогічної корекційної роботи; контрольна діагностика для вивчення ефективності проведення корекційної роботи [3, 66].

За О. Антоною, психолого-педагогічний супровід навчально-пізнавальної діяльності учнів першого класу передбачає: інтелектуальний,

соціальний і духовний розвиток кожного учня з урахуванням його індивідуальних особливостей і стану здоров'я; оптимальну реалізацію цілісного розвивального впливу освітнього процесу на особистість школяра; максимальну мобілізацію психічних ресурсів першокласника, спрямовану на інтенсивний саморозвиток, що забезпечить повну самореалізацію, творчу налаштованість учня [1, 322].

Засади психолого-педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності першокласників реалізуються за допомогою діагностичного вивчення, планування і проведення з дітьми спеціальних занять, що спрямовані на розвиток пізнавальних здібностей дітей, логічного, наочно-образного, творчого мислення, уваги, підвищення рівня саморегуляції, формування позитивних особистісних характеристик школярів. На думку Є. Афоніна, О. Заріцького, Н. Міщенко, підвищувати успішність навчально-пізнавальної діяльності першокласників потрібно через цілеспрямований розвиток їх пізнавальної сфери [4, 143].

Для здійснення психолого-педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності першокласників у праці Є. Афоніна, О. Заріцького, Н. Міщенко пропонується серія корекційно-розвивальних занять для учнів 1-х класів «Я уважний. Я пам'ятаю. Я розмірковую. Я уявляю», що мають на меті «розширення можливостей першокласників через формування у них необхідних знань і навичок для підвищення результативності шкільної діяльності» [4, 143]. За допомогою цих занять відбувається розвиток пізнавальних процесів в учнів – сприйняття, образного та логічного мислення, формування спостережливості, активізація дрібної і крупної моторики, підвищення рівня розвитку довільної уваги, формування здатності до переключення та концентрації уваги, розвиток навичок довільної поведінки. Ефективними методами і формами психолого-педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності в межах пропонованої серії занять Є. Афонін, О. Заріцький, Н. Міщенко [4] вважають розвивальні вправи, вправи на розвиток і корекцію когнітивних процесів, рухливі ігри, релаксаційні

розминки, ігротерапію, арттерапію, психогімнастику, вправи на релаксацію, пальчикові ігри, використання вербально-понятійного і наочно-образного матеріалу тощо.

Висновки. Психолого-педагогічний супровід забезпечує оптимальні умови для навчання першокласників, активізації їх потенціалу та розвитку пізнавальних здібностей. Головними аспектами супроводу навчально-пізнавальної діяльності першокласників є спеціально спланована і побудована з урахуванням діагностичних даних робота, спрямована на стимулювання і мотивацію навчально-пізнавальної діяльності; розвиток пізнавальних процесів в учнів; формування їх спостережливості, підвищення рівня розвитку довільної уваги; формування навичок довільної поведінки тощо. Ефективними методами супроводу першокласників є розвивальні вправи та рухливі ігри, вправи на розвиток і корекцію когнітивних процесів, використання ігротерапії, арттерапії, психогімнастики, вправ на релаксацію тощо.

Annotation. The article is devoted to the consideration of theoretical and methodical bases of psychological and pedagogical support of educational and cognitive activity of first grade students. It clarifies the definition of the essence of the concept of "psychological and pedagogical support of educational and cognitive activities of first-graders." The psychological and pedagogical support in the work of a psychologist with first-graders includes diagnosis, correction program for the development of children's cognitive abilities and testing the effectiveness of the work.

Key words: psychological and pedagogical support, support of educational and cognitive activity, psychological and pedagogical conditions, first-grader, psychologist, diagnostic examination, correctional work, development of children's cognitive abilities.

ДЖЕРЕЛА

1. Антонова О.Є. Психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини як реалізація особистісно орієнтованого підходу. Професійно-педагогічна освіта : особистісно-орієнтований підхід : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка; 2012: 316-345.
2. Батиянова М.Р. Организация психологической службы в школе. М.: Совершенство; 2009.
3. Луценко І.В. Алгоритм роботи шкільного психолога щодо супроводу дітей у процесі їх адаптації до школи. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за наук. ред. В.Г. Панка. К.; Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи; 2013: 63-78.

4. Психолог у НУШ: радісно та впевнено руш! Путівник психолога в Новій українській школі / Заг. ред. Є.В. Афоніна, О.О. Заріцький, Н.В. Міщенко. Краматорськ: Витоки; 2018.
5. Психолого-педагогічний супровід сім'ї у роботі психолого-медико-педагогічної консультації / за ред. А. Г. Обухівської. К.: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи; 2015.